

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ У МЕДСЕСТРИНСТВІ. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СЕСТРИ/БРАТА МЕДИЧНИХ

У. Ю. Безкоровайна, Р. В. Неділько

*Комунальний заклад вищої освіти Львівської обласної ради
«Львівська медична академія імені Андрея Крупинського»*

Вступ. Перехід до треступеневого медичного обслуговування населення та реформування медичної системи в Україні, зокрема сфери медсестринства, ставлять нові вимоги до підготовки кадрів. Особливо це стосується надання первинної медичної допомоги в рамках сімейної медицини. Сучасні стандарти медсестринства переживають зміни, що вимагають підвищення якості освіти та розвитку нових навичок у медичних працівників. Медсестринство загалом є однією з найгуманніших і найпочесніших професій, проте водночас вимагає від своїх представників великої відданості та жертвовності в роботі.

Мета роботи – вивчити і проаналізувати нормативно-правову базу галузі охорони здоров'я, проаналізувати фахові компетентності, якими повинні володіти сестра/брат медичні після завершення навчання.

Основна частина. У багатьох країнах існують законодавчі акти і регулятивні норми, які регулюють діяльність сестер/братів медичних. Ці закони зазвичай визначають їх права та обов'язки, стандарти професійної практики, кваліфікаційні вимоги, механізми ліцензування і сертифікації, а також відповідальність за порушення норм. Згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги» від 19.03.2018 р. № 504, сестра/брат медичні входять до складу команди з надання медичної допомоги, працюють спільно з лікарем або під його керівництвом. Первинну медичну допомогу надає безпосередньо лікар, а окремі послуги можуть надавати сестра/брат медичні, які входять до складу команди відповідно до рівня кваліфікації. В інших країнах такі питання можуть бути регульовані іншими законами та правилами, але залишається загальна мета – забезпечення якості медичної допомоги та безпеки пацієнтів шляхом створення чітких правових рамок для медичного персоналу. Володіння ключовими компетентностями сприяє розвитку професійної мобільності сестри/брата медичних, оскільки вони можуть виконувати функції не лише медичного спрямування. Необхідно зазначити, що сестра/брат медичні, працюючи у первинній ланці охорони здоров'я, повинні володіти знаннями з багатьох галузей медицини, оскільки сімейну лікувальну практику потрібно розглядати як таку, що забезпечує тривалу опіку за здоров'ям громадянина й усіх членів його сім'ї незалежно від характеру хвороби, стану органів і систем організму в усі періоди життя людини. Ми надали рекомендації щодо покращення оволодіння спеціальними (фаховими) компетентностями під час проведення практичних занять із клінічних освітніх компонентів.

Висновки. Подальше дослідження цього аспекту полягає в розробці й упровадженні в освітній процес інноваційних методів спеціальної (фахової) підготовки майбутніх фахівців задля покращення наявності ними спеціальних компетентностей, що дасть змогу випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Ключові слова: охорона здоров'я; медсестринство; закони; компетентності.

ANALYSIS OF LEGISLATIVE ACTS IN NURSING. KEY ASPECTS OF THE COMPETENCIES OF A NURSE

U. Yu. Bezkorovayna, R. V. Nedilko

*Municipal institution of higher education of the Lviv Regional Council
“Andrei Krupynskyi Lviv Medical Academy”*

Introduction. The transition to three-level medical care and the reform of the medical system in Ukraine, in particular the field of nursing, puts forward new requirements for personnel training. This especially applies to the provision of primary medical care within the framework of family medicine. Modern standards of nursing are undergoing changes that require higher quality of education and development of new skills among medical

workers. Nursing, in general, is one of the most humane and honorable professions, but at the same time, it requires a lot of dedication and sacrifice in work.

The aim of the study – study the regulatory framework of the health care industry, analyze. To analyze the professional competences that a nurses should have after completing their studies.

The main part. In many countries, there are laws and regulations that regulate the activities of nurses. These laws usually define their rights and responsibilities, standards of professional practice, qualification requirements, licensing and certification mechanisms, and determine liability for violations. Order No. 504 of the Ministry of Health of Ukraine dated March 19, 2018 “On the approval of the Procedure for the provision of primary medical care” specifies that a medical nurse is part of a team providing medical care, working together with a doctor or under his direction. Primary medical care is provided directly by a doctor, and individual services can be provided by a nurses who is part of the team according to the level of qualification. In other countries, similar issues may be regulated by other laws and regulations, but the overall goal remains to ensure the quality of medical care and patient safety by creating a clear legal framework for medical personnel. Possession of key competencies contributes to the development of the professional mobility of the medical nurse/brother, as they can perform functions not only of medical direction. It should be noted that a medical nurse/brother working in the primary health care sector should have knowledge of many fields of medicine, since family medical practice should be considered as one that provides long-term care for the health of a citizen and all members of his family regardless of the nature of the disease, the state of organs and body systems in all periods of a person’s life. We have provided recommendations on improving the mastery of special (professional) competencies during practical classes on clinical educational components.

Conclusions. Further research of this aspect consists in the development and introduction into the educational process of innovative methods of special (professional) training of future specialists in order to improve their acquisition of special competencies, which will enable graduates to be competitive in the labor market.

Key words: health care; nursing; laws; competences.

Вступ. Перехід до тріступеневого медичного обслуговування населення та реформування медичної системи в Україні, зокрема сфери медсестринства, ставлять нові вимоги до підготовки кадрового складу в контексті надання первинної медико-санітарної допомоги населенню на засадах сімейної медицини – первинної ланки. Сучасне ставлення і вимоги сьогодні щодо медсестринства зазнають трансформації у підготовці кадрів з медсестринства, є потреба у підвищенні якості освіти й оволодінні сестрою/братом медичними новими компетентностями.

За умов соціально-політичних перетворень, відповідно до запитів суспільства, висувуються нові вимоги до професіоналізму фахівців. Держава повинна забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці. Особливо це стосується підготовки майбутніх фахівців сестринської справи. Загалом медик – одна з найгуманніших професій на землі, але серед медиків найлюдянішою, найпочеснішою та подеколи найважчою є професія сестри медичної [1].

Мета роботи – вивчити і проаналізувати нормативно-правову базу галузі охорони здоров’я, проаналізувати фахові компетентності, якими повинні володіти сестра/брат медичні після завершення навчання.

Основна частина. У медсестринській сфері також є певні законодавчі акти, що регламентують роботу

сестер/братів медичних у наданні послуг у рамках первинної медичної допомоги. На нашу думку, першим, у край важливим, нормативно-правовим документом є наказ Міністерства охорони здоров’я України «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги» від 19.03.2018 р. № 504 [2]. Пріоритетною метою цього законодавства є забезпечити значну кількість пацієнтів медсестринськими послугами сімейної медицини (сімейними медсестринськими послугами). Даний наказ визначає, що сестра/брат медичні входять до складу команди з надання медичної допомоги, працюють спільно з лікарем або під його керівництвом. Первинну медичну допомогу надає безпосередньо лікар, а окремі послуги можуть надавати сестра/брат медичні, які входять до складу команди відповідно до рівня кваліфікації. Другим документом є Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78. Охорона здоров’я, який затверджений наказом Міністерства охорони здоров’я України від 29.03.2002 р. № 117 [3]. Він регулює завдання та обов’язки, перелік знань і навичок, зокрема для сестри/брата медичних дитячої поліклініки, сестри/брата медичних загальної практики – сімейної медицини, сестри/брата медичних-патронажних та сестри/брата медичної поліклініки. Третім документом є Постанова Кабінету Міністрів України «Про за-

твердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» від 28.03.2018 р. № 302 [4]. Безперервний професійний розвиток сестер/братів медичних є ключовим елементом забезпечення високої якості медичного обслуговування. Це процес постійного навчання, підвищення кваліфікації та оновлення знань і навичок, який допомагає сестрам/братам медичним бути в курсі новітніх технологій, методів діагностики та лікування. Безперервний професійний розвиток важливий для підтримання високого рівня професійної компетентності та надання найкращого медичного обслуговування пацієнтам.

У Законі України «Про вищу освіту», Концепції розвитку галузі охорони здоров'я йдеться про те, що в теорії та методиці медичної освіти постає проблема поєднання традиційних методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, спрямованими, зокрема, на формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх сестер медичних сімейної медицини на засадах особистісної орієнтації навчання, що передбачає індивідуальний стиль професійної діяльності майбутніх фахівців визначеного профілю.

Досягнення професіоналізму через професійну компетентність досліджували І. Д. Бех, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, А. К. Маркова, І. В. Родигіна. Формування компетентності як системи сформованих компетенцій стали предметом дослідження Е. Ф. Зеєра, С. Г. Пільової, М. В. Рудіної. Компетентнісний підхід як інтегральне об'єднання професійної, соціальної, комунікативної компетентностей висвітлювали Н. М. Бібік, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченко. Професійній компетентності як результату сформованих знань, умінь, навичок, професійно важливих особистісних якостей присвятили наукові праці Є. М. Павлютенкова, С. Г. Пільова, Р. В. Чубук та ін. Проаналізували проблемні питання медсестринської освіти і практики, шляхи впровадження етико-деонтологічних принципів медичних спеціалістів у практику та науково обґрунтували перспективні напрями їх реформування в Україні М. В. Банчук, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо, І. Я. Губенко, В. В. Лойко, І. А. Радзівська, Ю. В. Поляченко, Т. І. Чернишенко, В. Й. Шатило, М. Б. Шегедин [5].

Швидкі темпи розвитку медсестринської галузі змінюють роль сестри/брата медичних, розширюючи коло їх повноважень та відповідальність, а практична діяльність передбачає автономність в оцінці стану

здоров'я пацієнта і прийнятті самостійних рішень при виконанні незалежних медсестринських втручань.

Медичні заклади вищої освіти готують випускників як соціальних особистостей, здатних вирішувати певні проблеми та завдання діяльності за умови оволодіння системою вмінь і компетенцій. Сестра медична повинна оволодіти соціально-особистими, загальнонауковими, інструментальними, загально-професійними та спеціалізовано-професійними компетенціями. Саме вони забезпечать вирішення проблем та завдань соціальної діяльності, інструментальних і загальнонаукових завдань та вмінь [5].

Необхідно зазначити, що у галузевому стандарті медсестринської освіти та діяльності наведено такі компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти: інтегральна, загальні, спеціальні (фахові, предметні) [6]. Інтегральна компетентність полягає в оволодінні знаннями та навичками розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у сфері медсестринства або в процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Загальні компетентності включають етико-деонтологічну, соціально-перцептивну, комунікативну, кооперативну, проблемно-орієнтовану, транскультурну складові, а також елементи особистісних компетенцій, що дають змогу оволодіти лідерством, цінностями, емпатійністю, відповідальністю, самостійністю, гнучкістю, мотивацією, фахові – діагностично-маніпуляційну, інтеграційну (поєднання теорії та практики), клінічно-критичну, психологічну, педагогічну, управлінську, економічну, правову.

Володіння ключовими компетенціями сприяє розвитку професійної мобільності сестри/брата медичних, оскільки вони можуть виконувати функції не лише медичного спрямування, але й доглядача, вчителя, консультанта, бути лідером громади, керівником ресурсів, координатором, дослідником, соціальним маркетологом.

У стандарті вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 223 «Медсестринство» чітко сформульовано та прописано спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК), якими повинні оволодіти здобувачі для професійної діяльності у первинній ланці – сестра/брат медичної сімейної медицини. До таких компетентностей належать: СК 08 – профілактична діяльність сестри медичної,

направлена на збереження і зміцнення здоров'я, попередження захворювань й інформування та навчання пацієнта і членів його родини; СК 09 – здатність організувати, впроваджувати і контролювати медсестринський процес у паліативній та госпісній допомозі; СК 10 – здатність організувати надання медичної допомоги за принципом сімейної медицини; СК 11 – здатність проводити медичну та соціальну реабілітацію з метою відновлення здоров'я населення [6].

Необхідно зазначити, що сестра/брат медичні, працюючи у первинній ланці охорони здоров'я, повинні володіти знаннями з багатьох галузей медицини, оскільки сімейну лікувальну практику потрібно розглядати як таку, що забезпечує тривалу опіку за здоров'ям громадянина й усіх членів його сім'ї незалежно від характеру хвороби, стану органів і систем організму в усі періоди життя людини. Відповідно до цього, ми виокремили основні (базові) дисципліни, якими обов'язково мають володіти здобувачі вищої освіти (рис.).

Рис. Освітні компоненти, що формують компетентності сестри/брата медичних сімейної медицини.

Основними характеристиками сестри/брата медичних у первинній ланці в сучасній моделі медсестринства в європейських країнах є [7]:

- бути незалежними і мати інноваційний підхід, бути здатними використовувати вищий рівень прийняття професійних рішень у все більш складній системі медичної допомоги;
- безпечно й ефективно застосовувати принципи доказової медицини, керувати наявними ресурсами і мати широкоглядність при наданні допомоги, і не лише медичної;
- бути членами, а часто і керівниками, мультидисциплінарних команд, в яких колеги мають освіту такого самого або нижчого рівня;
- бути лідерами в зміцненні, підтримці трансформацій і розвитку клінічних послуг.

Такий підхід до ширшої відповідальності сестер/братів медичних спрямований на покращення допомоги, зменшення витрат, досягнення ефективнішого розподілу людських ресурсів навколо потреб пацієнтів. Сестри/брати медичні є ключовими гравцями в зміцненні здоров'я, обізнаності й необхідності змін у поведінці. Крім того, внесок сестер/братів медичних у надання послуг визнано найбільш економічно ефективним та заощадливим [7].

Резюмуючи цей матеріал, можемо надати такі рекомендації щодо покращення оволодіння спеціальними (фаховими) компетентностями під час проведення практичних занять із клінічних освітніх компонент, на яких увагу потрібно звертати на такі ключові моменти, як:

- підготовка амбулаторного прийому сімейного лікаря і допомога при прийманні пацієнтів, а також особливості патронажу в домашніх умовах;
- вимірювання пацієнтам артеріального тиску, проведення антропометрії, термометрії та інших обстежень, медичних маніпуляцій – виконання залежних і незалежних втручань;
- заповнення статистичних талонів, карт екстреного повідомлення, бланків направлень на лікувально-діагностичні обстеження, посильних листів на МСЕК, санаторно-курортних карт, виписок з індивідуальних карт амбулаторних хворих, контрольних карт диспансерного спостереження та інших форм медичної документації;
- навчання пацієнтів способу і порядку підготовки до лабораторних, інструментальних та апаратних обстежень;
- проведення збору матеріалу для біохімічних і бактеріологічних обстежень;

- виконання лікарських призначень і медичних маніпуляцій пацієнтам у поліклініці (амбулаторії) та в домашніх умовах відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики сімейних сестри/брата медичних;
- надання екстреної медичної долікарської допомоги при невідкладних станах і травмах, що загрожують життю пацієнта чи постраждалого;
- проведення дополового патронажу вагітних жінок;
- особливості відвідування разом із сімейним лікарем чи самостійно новонароджених у перші три дні після виписування з полового будинку;
- особливості спостереження за здоровими і хворими дітьми;
- графік щеплень, способи введення вакцин;
- особливості проведення профілактичної і санітарно-освітньої роботи серед населення з питань розвитку та виховання здорової дитини, пропаганди здорового способу життя;
- особливості профілактичної роботи із своєчасного виявлення туберкульозу, онкологічних та інших захворювань;

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Поплавська С. Д. Формування готовності студентів медичних коледжів до комунікативної взаємодії у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Поплавська С. Д. – Житомир, 2009. – 177 с.
2. Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 р. № 504.
3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 78. Охорона здоров'я [Електронний ресурс] // Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 р. № 117. – Режим доступу : <http://surl.li/fdhfi> <http://surl.li/fdhfb> (дата звернення : 15.11.2023). – Назва з екрана.
4. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 302 [Електронний ресурс]. – Режим

REFERENCES

1. Poplavska, S.D. (2009). Formuvannia hotovnosti studentiv medychnykh koledzhiv do komunikativnoi vzaiemodii u profesiinii diialnosti: dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.04. [Formation of readiness of medical college students for communicative interaction in professional activity]. *Candidate's thesis*. Zhytomyr, 177 p.

- реалізація протиепідемічних заходів;
- ведення обліку роботи за встановленою формою;
- підготовка даних для складання статистичних звітів.

Висновки. Задля ширшого і глибшого набуття фахових компетенцій упродовж навчання та у практичній діяльності сестрам/братом медичним також можна рекомендувати брати участь у наукових конференціях, вебінарах, симпозіумах, проведенні соціальних проектів, вивчати передовий досвід організації роботи сімейних сестер/братів медичних у європейських країнах.

Подальше дослідження цього аспекту полягає в розробці й упровадженні в освітній процес інноваційних методів спеціальної (фахової) підготовки майбутніх фахівців задля покращення набуття ними спеціальних компетентностей, що дасть змогу випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці.

доступу : <http://surl.li/fdhfr> (дата звернення : 15.11.2023). – Назва з екрана.

5. Антонова О. Є. Професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини як складова їх професійної компетентності / О. Є. Антонова, З. П. Шарлович // Проблеми освіти : наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2015. – Вип. 85. – С. 9–14.

6. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 223 «Медсестринство» // Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.12.2018 р. № 1344.

7. Розвиток медичної освіти : Україно-швейцарський проєкт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://https://cutt.ly/1smvpNG> (дата звернення : 15.11.2023). – Назва з екрана.

2. (2018). Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia pervynnoi medychnoi dopomohy [On approval of the procedure for providing primary care]. Kyiv: Ministerstvo Okhorony Zdorovia Ukrainy.

3. (2018). Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesiiv pratsivnykiv. Vydannia 78 Okhorona zdorovia

[Handbook of Qualification characteristics of workers' professions. Issue 78 Health Care]. Kyiv: Ministerstvo Okhorony Zdorovia Ukrainy. Retrieved from: <http://surl.li/fdhfi> <http://surl.li/fdhfb> [in Ukrainian].

4. (2018). Pro systemu bezperervnoho profesiinoho rozvytku fakhivtsiv u sferi okhorony zdorovia [On approval of the regulation on continuous professional development in the field of health care]. Kyiv: Kabinet Ministriv Ukrainy. Retrieved from: <http://surl.li/fdhfp> [in Ukrainian].

5. Antonova, O. Ye., & Sharlovych, Z. P. (2015). Profesiino-pedahohichna kompetentnist medychnykh sester simeinoi medytsyny yak skladova yikh profesiinoi kompetentnosti [Professional-pedagogical competence of family medicine nurses as a component of their professional competence]. Problemy osvity: Naukovo-metodychnyi zbirnyk – Problems of education: a scientific and method. collection, (85), 9-14.

Kyiv: Instytut innovatsiynykh tekhnolohii i zmistu osvity MON Ukrainy [in Ukrainian].

6. (2018). Standart vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity haluzi znan 22 «Okhorona zdorovia» za spetsialnistiu 223 «Medsestrynstvo» [Standard of higher education of the first (bachelor's) level of higher education in the field of knowledge 22 "Health care" for the specialty 223 "Nursing"]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 05.12.2018 № 1344 – Order of Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 5, 2018 No. 1344 [in Ukrainian].

7. Ukrainsko-shveitsarskyi proekt "Rozvytok medychnoi osvity" [Ukrainian-Swiss project "Development of medical education"]. (n.d.). Retrieved from: <https://cutt.ly/1smvpNG> [in Ukrainian].

Отримано 08.11.2023